

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

Αντιπολεμικές δημιουργίες

ΤΙΝΑ ΚΑΤΣΑΡΗ

ΕΥΗ ΣΥΡΙΓΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Β' ΤΑΞΗΣ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΔΡΟΣΙΑΣ

ΣΧ.ΕΤΟΣ 2018-2019

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ:

Η λογοτεχνία συνομιλεί με τις άλλες τέχνες στο Γυμνάσιο

Πόλεμος και τέχνη

Στόχος της συγκεκριμένης διαθεματικής προσέγγισης του μαθήματος (αρχαίας, νέας ελληνικής και ξένης γραμματείας, καθώς και της ιστορίας) είναι η διασύνδεση της λογοτεχνίας με τα άλλα συστήματα επικοινωνίας (άλλες μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης, το θέατρο, τη ζωγραφική, τη μουσική), ώστε να επιτευχθεί η αισθητική απόλαυση στην τάξη. Ο λογοτεχνικός γραμματισμός διευρύνεται και μπορεί να συνδεθεί με τον ψηφιακό και κριτικό γραμματισμό. Ζητούμενο αυτής της πρότασης δεν αποτελούν οι συγκεκριμένες, προβλέψιμες απαντήσεις στο μάθημα της λογοτεχνίας, αλλά η αποκάλυψη της προσωπικής αισθητικής των αναγνωστών και η δική τους αναγνωστική ανταπόκριση. Οι μαθητές ερμηνεύουν, προεκτείνουν τους θεματικούς πυρήνες των λογοτεχνικών κειμένων που διδάσκονται, εξοικειώνονται με ασκήσεις δημιουργικής γραφής και παραγωγής αυθεντικών ιστοριών. Επιλέγουν τα ψηφιακά μέσα, όπως επίσης και τις άλλες μορφές τέχνης (ζωγραφική, μουσική, σκηνοθεσία) για να εμπλουτίσουν τα κείμενά τους και να παραγάγουν ένα άρτιο αισθητικά αποτέλεσμα. Τέλος, παρουσιάζουν το υλικό τους στο σχολείο **στο πλαίσιο μιας ημερίδας με αντιπολεμικό περιεχόμενο.**

Στοχοθεσία:

1. Να συγκρίνουν λογοτεχνικά κείμενα σχετικά με τον πόλεμο ως προς τις ομοιότητες και τις διαφορές, αλλά και ως προς το αισθητικό αποτέλεσμα που προκαλούν.
2. Να μάθουν να προσεγγίζουν τις ιστορικές πληροφορίες για τον Α΄ και τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο μέσα από τις λογοτεχνικές αναφορές των κειμένων.
3. Να ασκηθούν στην αναγνωστική ανταπόκριση και στη δημιουργική γραφή.
4. Να ασκηθούν στη διαδικτυακή περιήγηση και στη χρήση λογισμικών, στη δημιουργία βίντεο και πολυτροπικών ψηφιακών κειμένων.
5. Να αναζητήσουν και να παρουσιάσουν λογοτεχνικά έργα και συγγραφείς του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου, της Μικρασιατικής καταστροφής και του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου.
6. Να ευαισθητοποιηθούν στα ζητήματα του πολέμου και να δημιουργήσουν το δικό τους μήνυμα.
7. Να γνωρίσουν Διεθνείς Οργανισμούς που μάχονται για τα δικαιώματα των αμάχων.

8. Να συνδέσουν την ανάγνωση των λογοτεχνικών κειμένων με την καλλιτεχνική έκφραση (με τον λόγο, το τραγούδι, τη ζωγραφική).
9. Να ταξινομήσουν το υλικό, να αναλάβουν τη διοργάνωση μίας ημερίδας με αντιπολεμικό περιεχόμενο στο σχολείο τους και να παρουσιάσουν τη δουλειά τους.

ΤΙΝΑ ΚΑΤΣΑΡΗ - ΕΥΗ ΣΥΡΙΓΑ

1η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

ANNA FRANK

Από το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ

ΣΤΟΧΟΣ

Να γνωρίσουν οι μαθητές/τριες την ιστορική περίοδο του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου και το Ολοκαύτωμα μέσα από τη Λογοτεχνία. Διαθεματικά με άλλα γνωστικά αντικείμενα και μέσω της Τέχνης να εφαρμόσουν τις προτεινόμενες δραστηριότητες ομαδικά και ατομικά με απώτερο στόχο την **ευαισθητοποίησή τους στο θέμα του πολέμου** και των αρνητικών συνεπειών του.

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

Η **θεατρική παράσταση «Το συρματοπλέγμα»** βασισμένη στο μυθιστόρημα *Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα*.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Οι μαθητές/τριες προτείνεται:

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- 1) **Φιλαναγνωσία** 1. Να διαβάσουν αποσπάσματα από *Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ* που αναφέρονται στον πόλεμο και τις διώξεις των Εβραίων. Σε ομάδες να συγκρίνουν τα κείμενα με τη **θεατρική παράσταση** και να γράψουν ομοιότητες.

2. Διαβάστε το **βιβλίο** του Jone Boyne *Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα*. Στη συνέχεια παρακολουθήστε την **κινηματογραφική εκδοχή**. Λαμβάνοντας υπόψη και την παρακολούθηση της **θεατρικής παράστασης** στο θέατρο «Θησείον», ποια εκδοχή σας άρεσε περισσότερο και γιατί; Αναπτύξτε την άποψή σας σε μία παράγραφο 100 λέξεων.

- 2) **GRAPHIC DIARY** Να μελετήσουν αποσπάσματα από *Το εικονογραφημένο ημερολόγιο της Άννας Φρανκ*, να παρατηρήσουν πώς ο λόγος γίνεται εικόνα και να σχεδιάσουν ένα δικό τους **σκίτσο** βασισμένο στο μη εικονογραφημένο βιβλίο.

- 3) **Διαθεματική προσέγγιση (Λογοτεχνία)** Ο μαθητής του Β1 Κ.Ζ. επισκέφτηκε το Άουσβιτς και έφερε στην τάξη τις **φωτογραφίες** 3, 4 και 5. Οι δύο πρώτες αναφέρονται σε οδυνηρά γεγονότα του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου, ενώ η τρίτη σε μια σύγχρονη ειρηνική σκηνή στην περιοχή του Άουσβιτς.

1. Να διαβάσετε το απόσπασμα **«Τα ζα»** Κ.Ν.Λ Γ΄ Γυμνασίου σ. 162 από το μυθιστόρημα *Η ζωή εν τάφω* του Στρατή Μυριβήλη, στο οποίο υπάρχει μια ειρηνική σκηνή και η εικόνα της τραγικότητας και του παραλόγου του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου. Στη συνέχεια να παρατηρήσετε τις εικόνες 3, 4 και 5. Γράψτε τα συναισθήματα που προκαλεί ο πόλεμος και τα **συναισθήματα** που προκαλεί η ειρήνη.

1. [Το στρατόπεδο συγκέντρωσης του Άουσβιτς](#)

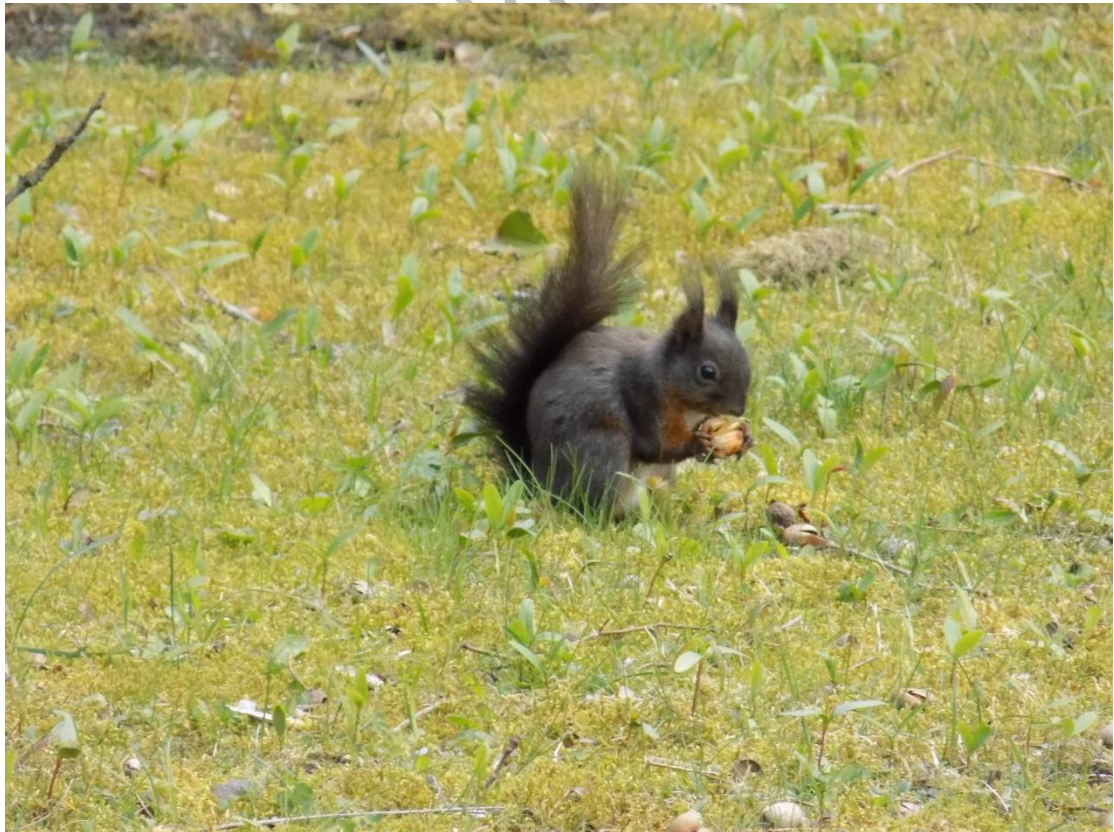
2. Οι ραβδωτές στολές των κρατουμένων του Άουσβιτς σε συστοιχία, πρόκειται για την αναπαράσταση μιας γνώριμης εικόνας κατά τη διάρκεια λειτουργίας του στρατοπέδου.

3. Άουσβιτς (φωτ. Κωστής Ζαμάνης Β1)

4. Άουσβιτς (φωτ. Κωστής Ζαμάνης Β1)

5. Άουσβιτς (φωτ. Κωστής Ζαμάνης Β1)

- 4) **Δημιουργική γραφή** Να γράψουν ποικίλα είδη κειμένων με αντιπολεμικό μήνυμα (ημερολόγιο, γράμμα, συνέντευξη κ.ά) που θα αναφέρονται στο Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, το Ολοκαύτωμα, κλπ.

1. Διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα από το Ημερολόγιο της Άννας Φρανκ και από το βιβλίο *Ουδέν νεώτερον από το δυτικό μέτωπο του Έριχ Μαρία Ρεμάρκ*. Υποθέστε πως είστε ένας έφηβος/ μία έφηβη που βιώνει τις επιπτώσεις του πολέμου. Αποτυπώστε στο ημερολόγιό σας σκέψεις και συναισθήματα, ερωτήματα και στιγμιότυπα.

A. Τετάρτη 3 Μαρτίου 1944

Είναι μια φοβερή εποχή. Γύρω λυσομανάει ο πόλεμος και κανένας δε γνωρίζει αν θα είναι ζωντανός την άλλη μέρα. Θυμάμαι που ζούσαμε όλοι μαζί στην πόλη και περιμέναμε από στιγμή σε στιγμή να την αδειάσουν ή να φύγουμε. Οι μέρες μας ήταν γεμάτες κανονιές και πυροβολισμούς και τις νύχτες μυστηριώδεις ήχοι έρχονταν από τα βάθη. Αυτό συνεχίστηκε έτσι καμιά βδομάδα, ώσπου ένα βράδυ μάς σκέπασε μια νύχτα που κρατάει ακόμη και σήμερα.

Θυμάμαι σαν τώρα εκείνη τη στιγμή. Πρέπει να ήταν αργά το βράδυ, όταν ακούστηκαν ξαφνικά τρομερές εκρήξεις. Το βάλαμε στα πόδια όσο πιο γρήγορα μπορούσαμε. Παντού γύρω μας έτρεχαν άνθρωποι που φώναζαν. Τα σπίτια καίγονταν, έτσι ώστε όλα τα πράγματα φαίνονταν πυρωμένα και κόκκινα. Δεν είναι δυνατό να πω πόση ώρα έτρεχα έτσι, πάντα με την εικόνα των σπιτιών που καίγονταν, των προσώπων που ούρλιαζαν παραμορφωμένα μπρος στα μάτια μου.

Συνέχεια αναρωτιόμαστε απελπισμένα: «Γιατί πρέπει να γίνεται ο πόλεμος; Γιατί οι άνθρωποι δεν μπορούν να ζήσουν ειρηνικά; Γιατί όλη αυτή η καταστροφή;». Στο ερώτημα αυτό δεν είναι εύκολο να βρούμε απάντηση. Αλήθεια, γιατί φτιάχνουν ολοένα μεγαλύτερα αεροπλάνα με όλο και πιο βαριές βόμβες, ενώ την ίδια στιγμή χτίζουν τα κατεστραμμένα σπίτια; Γιατί σπαταλούν δισεκατομμύρια κάθε μέρα για τον πόλεμο, ενώ φαίνεται ότι δεν υπάρχει ούτε μια δεκάρα διαθέσιμη για τα φάρμακα, τους φτωχούς και τους καλλιτέχνες; Γιατί υπάρχουν άνθρωποι που πεινούν, ενώ σε άλλα μέρη της γης έχουν τόσα τρόφιμα που τα αφήνουν να σαπίζουν; Μήπως οι άνθρωποι είναι τρελοί;

Δεν μπορώ να πιστέψω ότι υπεύθυνοι για τον πόλεμο είναι μόνο οι ισχυροί, οι πλούσιοι και οι πολιτικοί. Όχι, και οι απλοί άνθρωποι μπορεί να θέλουν τον πόλεμο, αλλιώς οι λαοί θα είχαν επαναστατήσει προ πολλού. Είναι το ένστικτο της καταστροφής που οδηγεί τους ανθρώπους στον πόλεμο, κι αν όλο το ανθρώπινο γένος, χωρίς εξαίρεση, δεν αλλάξει, οι πόλεμοι δεν πρόκειται να σταματήσουν. Οι πολιτισμοί θα καταστρέφονται, ό,τι ωραίο χτίζεται θα γκρεμίζεται και η ανθρωπότητα θα αρχίζει ξανά και ξανά από την αρχή.

Έχω νιώσει πολλές φορές παγιδευμένη αλλά ποτέ απελπισμένη. Στο ημερολόγιό μου μιλάω για τις στερήσεις σαν να πρόκειται για κάτι διασκεδαστικό. Έχω πάρει την απόφαση να ζήσω μια ενδιαφέρουσα ζωή, διαφορετική από τη ζωή του απλού κοριτσιού και, αργότερα, από τη ζωή της απλής νοικοκυράς. Είμαι νέα και δυνατή. Είναι ανάγκη να επιβιώσω και αρνούμαι να κλαίω όλη την ώρα. Κάθε μέρα ωριμάζω εσωτερικά και αισθάνομαι την ειρήνη να πλησιάζει.

Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ, εκδ. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα, 1983 (διασκευή)

Β. «Είμαι νέος, μόλις έκλεισα τα 20· από τη ζωή δεν ξέρω παρά μόνο την απελπισία, το θάνατο, το φόβο και μια αλυσίδα από ανόητες επιπολαιότητες, πάνω από μια άβυσσο πόνων και θλίψεων. Βλέπω λαούς να ορμούν σε άλλους λαούς, να σκοτώνουν και να σκοτώνονται, χωρίς ούτε κι εκείνοι να ξέρουν το γιατί, υπακούοντας σ' αυτούς που τους στέλνουν, χωρίς συναίσθηση του κινδύνου ή της ευθύνης τους. Βλέπω πως οι δυναμικότεροι εγκέφαλοι του κόσμου εφευρίσκουν όπλα και λόγια για να γίνονται όλ' αυτά μ' έναν τρόπο ακόμα πιο ραφιναρισμένο και να διαρκούν όσο γίνεται περισσότερο. Και όλοι οι συνομήλικοί μου εδώ, στην αντικρυνή παράταξη, σ' ολόκληρο τον κόσμο το βλέπουν όπως εγώ. Αυτή είναι η ζωή της γενιάς μου και η δική μας. Τί θα κάνουν άραγε οι πατεράδες μας αν μια μέρα σηκωθούμε και παρουσιαστούμε μπροστά τους για να τους ζητήσουμε λογαριασμό; Τί περιμένουν από μας όταν μια μέρα τελειώσει ο πόλεμος; Χρόνια ολόκληρα σκοτώναμε μόνο. Αυτό ήταν το πρώτο μας επάγγελμα στη ζωή. Για μας η επιστήμη της ζωής περιορίζεται στο θάνατο. Τί θα συμβεί άραγε ύστερα; Και τί θ' απογίνουμε εμείς; [...]

[Εριχ Μαρία Ρεμάρκ, *Ουδέν νεώτερον από το δυτικό μέτωπο*, μτφ. Στέλλα Βουρδουμπά, Δωρικός, Αθήνα 1983, σ. 88, 90 & 195]Α

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

- 5) **Φωτογραφίες** από το [Μουσείο του Άουσβιτς](#) Αφού παρατηρήσουν τις εικόνες 1 και 2, που τους δίνονται να γράψουν τις **σκέψεις** τα **συναισθήματα** που τους δημιουργούν σε ένα κείμενο 100 περίπου λέξεων. **Ομαδική εργασία:** Να συγκεντρώσουν φωτογραφικό υλικό σχετικό με την ιστορική περίοδο και τα γεγονότα και να την αντιπαραβάλουν σε μορφή παρουσίασης με αντίστοιχη εικόνα ειρηνικής περιόδου.
- 6) **Ζωγραφική** Να ζωγραφίζουν ή να δημιουργήσουν **σκίτσα** με τις εικόνες που τους δημιουργεί το τραγούδι του Κ. Χατζή [Ένας Γερμανός και μια Εβραία](#).
- 7) **Γκράφτι** Να γράψουν το δικό τους **αντιπολεμικό μήνυμα**. Τα μηνύματα θα αναρτηθούν στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης τους.

- 8) **Εικαστικά** Να περιγράψουν στην παρακάτω φωτογραφία 6 το **γλυπτό**, που βρίσκεται στο Άουσβιτς (θέμα, υλικά, αξιολόγηση της χρήσης των συγκεκριμένων υλικών, μήνυμα).

6. Άουσβιτς (φωτ. Κωστής Ζαμάνης Β1)

- 9) **Ψηφιακό μουσείο**

1. Να περιηγηθείτε στο Μουσείο Μνήμης του Ολοκαυτώματος των ΗΠΑ. Αφού μελετήσετε το φωτογραφικό υλικό από τα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης, να επιλέξετε μία **φωτογραφία** να σχολιάσετε τον πολιτισμό του δυτικού ανθρώπου και τις μεθόδους που χρησιμοποιεί για να εξοντώσει το είδος του.

[Μουσείο Μνήμης του Ολοκαυτώματος των ΗΠΑ](#)

ΘΕΑΤΡΟ

- 10) Να **δραματοποιήσουν** το τραγούδι του Κ. Χατζή [Ένας Γερμανός και μια Εβραία](#).
Ομαδική εργασία

ΜΟΥΣΙΚΗ

- 11) **Μουσική** Να ακούσουν το τραγούδι του Κ. Χατζή Ένας Γερμανός και μια Εβραία. Να απαντήσουν στο δεδομένο που δίνεται «Η μουσική ενώνει τους ανθρώπους και τους λαούς. Πώς επιβεβαιώνεται η διαπίστωση αυτή από το παραπάνω τραγούδι;»

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

- 12) **Κινηματογράφος 1**. Να παρακολουθήσουν αποσπάσματα από την ταινία *Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ*. Στη συνέχεια να επιλέξουν μέσω ποια τέχνης (Λογοτεχνία, Σκίτσο, Κινηματογράφος) συγκινήθηκαν περισσότερο αιτιολογώντας την απάντησή τους.

2. Δείτε την ταινία *La vita e bella* (Η ζωή είναι ωραία), σε σκηνοθεσία του Roberto Benini. Πόλεμος και παιδική αθωότητα. Γράψτε ένα κείμενο με τις σκέψεις και τους προβληματισμούς για την πληγωμένη παιδική αθωότητα στον πόλεμο.

3. Στην ταινία *La vita e bella* (Η ζωή είναι ωραία) ο Γκουίντο πείθει ότι το στρατόπεδο είναι απλά ένα παιχνίδι. Στη θεατρική παράσταση «Το συρματοπλεγμα» ο Μπρούνο έχει την ανάγκη να βρει έναν φίλο και να παίξει μαζί του. Οι παιδικές καρδιές γεμάτες αθωότητα ονειρεύονται τη ζωή και καταστρώνουν τα σχέδιά τους.

Ποιο αποτέλεσμα έχει το παιχνίδι στην ταινία και πιο στη θεατρική παράσταση;

ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΠΕ

13) Ψηφιακή αφήγηση - προφορικές μαρτυρίες

1. Να μελετήσετε προφορικές μαρτυρίες από την εκπομπή του 1993 της σειράς «ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ» με τον ΓΙΩΡΓΟ ΠΕΤΡΙΤΣΗ, που διερευνά το θέμα της εξόντωσης των Εβραίων από τους Ναζί κατά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, μέσα από προφορικές μαρτυρίες επιζώντων Εβραίων της Ελλάδας. Ομαδική εργασία: δημιουργία ψηφιακής μαρτυρίας (συνέντευξη).

2. Να συγκεντρώσετε πληροφορίες για τη σφαγή των Καλαβρύτων στις 13 Δεκεμβρίου του 1943 και για τη σφαγή του Διστόμου το 1944.

Δείτε και τα αντίστοιχα βίντεο με μαρτυρίες των επιζώντων.

[Η σφαγή στο Δίστομο – 10 Ιουνίου 1944](#)

[Συγκλονιστικό βίντεο με θέμα τις γερμανικές αποζημιώσεις](#)

Ο Αργύρης Σφουντούρης, επιζήσας της σφαγής του Διστόμου και ο Titus Milech, Γερμανός της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς απαιτούν έμπρακτη αναγνώριση των εγκλημάτων του εθνικοσοσιαλισμού με προοπτική την «καθαρτική συμφιλίωση».

(Από το βιβλίο της Ζέτας Παπανδρέου)

Σε ένα κείμενο 150-200 λέξεων, που θα αποτελέσει **άρθρο** για την σχολική εφημερίδα του Γυμνασίου σας, να επιχειρηματολογήσετε για την ανάγκη της συμφιλίωσης θυτών και θυμάτων. Ποιες είναι συνέπειες σε αντίθετη περίπτωση;

3. Μελετήστε τις μαρτυρίες δύο Ελλήνων επιζώντων από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης

[Δύο Έλληνες του Ολοκαυτώματος περιγράφουν την κόλαση Άουσβιτς](#)

Δημιουργήστε έναν **εννοιολογικό χάρτη** με τα συναισθήματα που σας δημιουργούν οι μαρτυρίες. Χρησιμοποιήστε το smartart για να απεικονίσετε τα συναισθήματα με κλιμάκωση προς τα πιο δυνατά.

4. Μελετήστε τη σύγχρονη προφορική μαρτυρία του Σύρου οδοντίατρου, που βίωσε τον πόλεμο στη Συρία και βρείτε ομοιότητες με τον Α΄ και Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, που μελετήσατε στις προηγούμενες δραστηριότητες.

Μαρτυρία του οδοντίατρου Aous Al Mubarak από την Ανατολική Γούτα

Η ακόλουθη μαρτυρία αρχικά δημοσιεύτηκε στα αραβικά την 1η Μαρτίου 2018.

Κάθε μέρα, έπεφταν δεκάδες χιλιάδες βόμβες και βλήματα και βόμβες βαρέλια. Σε οποιαδήποτε δεδομένη χρονική στιγμή, μαχητικά αεριωθούμενα και ελικόπτερα μπορεί και να πλημμύριζαν τον ουρανό της Γούτα και πυροβόλα και πύραυλοι να βομβαρδίζουν συνεχώς κατοικημένες περιοχές. Η Γούτα είναι πλέον πλήρως παραλυμένη και οι κάτοικοι έχουν αναγκαστεί να αναζητήσουν καταφύγιο κάτω από τη γη. Οι δρόμοι είναι έρημοι και τα καταστήματα είναι κλειστά.

Τα αεριωθούμενα αεροπλάνα χρησιμοποιούν έναν τύπο εξαιρετικά εκρηκτικής βόμβας, που δεν έχουμε ξαναδεί. Μια μόνο τέτοια βόμβα είναι ικανή να γκρεμίσει ένα εξαώροφο κτίριο. Δεκάδες ένοικοι έχουν καταπλακωθεί από κτίρια και έχουν καταρρεύσει υπόγεια καταφύγια, με αποτέλεσμα να βρουν τραγικό θάνατο ανάμεσα στα ερείπια γυναίκες και παιδιά.

Ο βομβαρδισμός μας περιβάλλει από κάθε κατεύθυνση, οι ρουκέτες μας κουφαίνουν και μας κάνουν να φοβόμαστε ότι έρχεται η δική μας η σειρά. Κάτι που συμφωνούμε όλοι: εάν πρέπει να γίνει, ας έχουμε ένα γρήγορο θάνατο εμείς και τα παιδιά μας. Ας είναι ένας θάνατος χωρίς πόνο, όχι ένας αργός θάνατος κάτω από τα ερείπια.

Θέλω να υπενθυμίσω σε όλους ότι υπάρχουν χώρες που αγωνίζονται στη Συρία μέσω των πληρεξουσίων τους στο καθεστώς και την αντιπολίτευση, αφήνοντας τους αμάχους να πληρώσουν το τίμημα. Και ότι αυτές οι ίδιες κυβερνήσεις έχουν ζητήσει συγγνώμη για τις σφαγές που προκάλεσαν οι πρόγονοί τους κατά των Ιθαγενών Αμερικανών, των Αφρικανών και των Εβραίων. Ίσως περιμένουν τα εγγόνια τους να ζητήσουν συγγνώμη για το τι κάνουν σήμερα εις βάρος μας.

5. Να δημιουργήσετε ένα βίντεο ή ιστορικό ντοκιμαντέρ που θα έχει ως θέμα τον πόλεμο και τις συνέπειές του.

14) Ψηφιακός πίνακας Να παρουσιάσουν τα αντιπολεμικά μηνύματα των γκράφιτι της δραστηριότητας 7 σε έναν **ψηφιακό πίνακα ανακοινώσεων lino**.

2^η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΓΚΛΗΣ

Γιατί;

ΣΤΟΧΟΣ

Να μελετήσουν οι μαθητές/τριες το διήγημα «Γιατί;», που αποτελεί μια ηχηρή διαμαρτυρία του συγγραφέα απέναντι στον παραλογοισμό του πολέμου και, ταυτόχρονα, μια φιλειρηνική έκκληση προς όλους τους λαούς, ανεξάρτητα από εθνικότητα, γλώσσα, πολιτισμό. [...] Μπορεί να λειτουργήσει ως αφορμή για κοινωνικό προβληματισμό και ευαισθητοποίηση, ώστε να αναπτύξουν αισθήματα αλληλεγγύης και ανθρωπισμού.»

ΚΝΛ Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΒΙΒΛΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Απώτερος σκοπός η πραγματοποίηση της διαθεματικής δραστηριότητας του σχολικού εγχειριδίου, ΚΝΛ Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ, σ. 173, που αφορά στην **οργάνωση αντιπολεμικής εκδήλωσης**.

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

Η **θεατρική παράσταση** που παρουσιάστηκε στο Γυμνάσιο Δροσιάς στη γιορτή για την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου βασισμένη στο μυθιστόρημα **Το μυστικό του Λεβάντε** του Στέφανου Λίβου. Δείτε [το σχετικό pdf](#).

Ποικίλα **γνωμικά** για τον πόλεμο και την ειρήνη από διάφορες χρονικές περιόδους.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Οι μαθητές/τριες σε ομάδες προτείνεται:

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- 1) **Φιλαναγνωσία** Να διαβάσουν **λογοτεχνικά κείμενα** ή **βιβλία** που αναφέρονται στον πόλεμο και την ειρήνη, τα οποία θα μελετήσουν και θα πραγματοποιήσουν δραστηριότητες των φύλλων εργασίας.

1. Ποιες **ομοιότητες** και ποιες **διαφορές** μπορείτε να επισημάνετε στο διήγημα «*Το ποτάμι*» του Αντώνη Σαμαράκη και στο «*Γιατί;*» του Γιάννη Μαγκλή; Ποιο διήγημα σας άρεσε περισσότερο και γιατί;

Γιατί;

Σουρούπωνε και η μάχη που είχε αρχίσει σύναυγα* κόπασε πια. Λίγη ώρα πριν έπεφτε ακόμη αραιό λιανοντούφεκο. Κάποιος θερμόαιμος χτυπούσε στο πείσμα του οχτρού.

Όμως τώρα ήταν πλέρια ησυχία. Ο μεγάλος ήλιος που ολημερίς τσουρουφλούσε φίλους κι οχτρούς είχε γυρίσει πια να ξεκουραστεί. Σιχάθηκε να βλέπει τους ανθρώπους να σκοτώνονται συναμεταξύ τους κι έκλεισε τα μάτια να ξεχάσει.

Ο νέος στρατιώτης ακούμπησε απάνω στο βράχο το ντουφέκι και το κράνος, άνοιξε τα χέρια πλατιά να ξεμουδιάσει το απανωκόρμι, ανάσανε βαθιά κάνα δυο φορές και βιαστικός βάλθηκε να κατηφορίζει την πλαγιά, να φτάξει πιο γρήγορα στη ρεματιά που από χτες είχε σημάνει* μια φλεβίτσα γάργαρο, πεντακάθαρο νερό. Ήτανε δροσιά κάτω εκεί και το βρεμένο χορτάρι μύριζε όμορφα. Ο νέος στρατιώτης έσκυψε πάνω από την ξεχειλισμένη γουρνίτσα* κι ήπιε άφθονο το κρύο νεράκι. Η φλόγα έσβησε από τα σωθικά του.

«Αχ, τι δροσιά...», είπε. Έσκυψε πάλι, χούφτιασε το νερό και το 'χυσε στο πρόσωπο κι απάνω στο κεφάλι. Δροσίστηκε, καθαρίστηκε, μέρεψε.* Έγινε άλλος άνθρωπος. Σήκωσε ψηλά το κεφάλι κοίταξε τον ουρανό και μίλησε χαρούμενα.

- Θε μου, όμορφη 'ναι η ζωή του ανθρώπου. Κάνε με το καλό να τελέψει* γρήγορα ο πόλεμος, να γυρίσω πίσω στο σπίτι κοντά στη γριά μανούλα που με καρτερά και κοντά στ' αδέρφια μου.

Τέλεψε το λόγο, χάιδεψε ακόμα με το χέρι, με το μάτι το δροσερό νεράκι. Σηκώθηκε να φύγει. Αξάφνου άκουσε πλάι του περπατησιά, εκεί, από την άλλη μεριά της ανηφόρας, κι έστριψε απότομα το κεφάλι να δει.

Ένας άλλος στρατιώτης, οχτρός, κατέβαινε και τούτος ξέγνοιαστος και ξαρμάτωτος,* να πει από τη γουρνίτσα, να δροσιστεί και, με τον τρόπο τούτο, να ευχαριστήσει το Θεό, που τον προστάτεψε και τον φύλαξε και τη μέρα τούτη.

Μα ο πρώτος στρατιώτης ξέχασε ολότελα τα όσα τώρα δα είπε αγναντεύοντας τον ήσυχο ουρανό και μονοστιγμής τράβηξε από τη μέση του το πιστόλι και το πρότεινε στον οχτρό.

Ο άλλος που ερχότανε διψασμένος από την ολόημερη κάψα,* κι ένιωθε κιόλας να λαγαρίζει μέσα του το τρεχούμενο νεράκι και να του δροσίζει τα πυρωμένα σωθικά, τρομαγμένος τώρα μπρος στο απλωμένο πιστόλι σήκωσε μονομιάς τα χέρια και κάτι είτε στη γλώσσα του παρακλητικά, με φοβισμένη, συγκινημένη φωνή. Τάχατες ήθελε να πει:

- «Κοίταξέ με, αδερφέ μου, είμαι ολομόναχος και άοπλος. Δίψασα πολύ και ήρθα να πιω λίγο νεράκι. Λυπήσου με, είμαι αθώς, χάρισέ μου τη ζωή. Κοίταξε, είμαι νέος πολύ και ξέρεις, μια γριά μάνα που δεν έχει στον κόσμο άλλο κανένα, με καρτερά».

Μα ο νέος στρατιώτης ξέχασε μονομιάς το Θεό. Έχασε τον άνθρωπο, πίεσε τη σκαντάλη και η σφαίρα γλίστρησε από την κάνη και χτύπησε κατάστηθα τον οχτρό.

Ο άνθρωπος κυλίστηκε πάνω στη γης σπαράζοντας και βογκώντας.

Ο νέος στρατιώτης, νευρικός πολύ, σίμωσε το χτυπημένο και στάθηκε απάνω του κοιτώντας τον.

Ο ξένος ήτανε πεσμένος ανάσκελα. Σάλευε σπασμωδικά, κούναγε τα πόδια κι έσφιγγε τα δυο χέρια του απάνω στο στήθος.

Τα χλωμά πονεμένα χείλη κινιόντουσαν σιωπηλά. Τα ορθάνοιχτα μάτια κοιτούσαν γιομάτα απορία και φόβο το νέο στρατιώτη. Και πάνω σε όλο το πρόσωπο: μέτωπο, μάτια, χείλη, ήταν περιχυμένα ο ανθρώπινος πόνος και το ξάφνιασμα.

Του νέου στρατιώτη τού φάνηκε σαν να τότε ρωτούσε:

«Γιατί το 'κανες το κακό τούτο, αδερφέ μου άνθρωπε; Γιατί θέλησες να κριματιστείς,* να πάρεις στο λαιμό σου το αίμα ενός αθώου; Παρακάλαγα το Θεό να μ' έχει καλά και να γυρίσω γρήγορα στο χωριό, ν' αγκαλιάσω τη μανούλα μου και να της φιλήσω τα κουρασμένα ματάκια».

Κι όσο ο νέος στρατιώτης τον κοίταζε, θάρρευε ότι τα πικραμένα χείλη του πληγωμένου τούμίλαγαν, του έλεγαν τον πόνο και το παράπονό του.

«Κι ακόμα, σα να του 'λεγε, μια κοπελίτσα με περίμενε. Είχαμε κάνει όνειρα πολλά μαζί και καρτέραγε να σταματήσει ο καταραμένος πόλεμος να γυρίσω στο χωριό. Μα τώρα, αδερφέ μου, να, κοίταξε πώς με κατάντησες».

Ένα σκληρό χέρι έσφιγγε την καρδιά του νέου στρατιώτη.

Σιδερένιος κύκλος πέρασε γύρω από το κεφάλι του, του τ'σφιγγε και τον πόνανε. Τα μάτια καίγανε. Τον έπιασε παράξενο κακό κι άρχισε να τρέχει την ανηφόρα. Γλίστραγε, έπεφτε, πετιόταν απάνω και ξανά πάλι έτρεχε.

Μεσοστρατίς του βουνού σταμάτησε. Δεν μπορούσε άλλο. Λαχάνιασε, πιάστηκε η καρδιά του, κουράστηκαν τα πόδια, λύγισαν τα γόνατα. Έμεινε εκεί ασάλευτος με το κεφάλι σκυμμένο να σκέφτεται. Μα να σκεφτεί δεν μπορούσε. Χτύπαγαν τα μηνίγγια, το κεφάλι βούιζε. Αξάφνου, χωρίς καλά καλά να ξέρει τι κάνει, βάλθηκε να τρέχει πάλι την πλαγιά κατηφορίζοντας. Μέσα στο μυαλό του τώρα καρφώθηκε μια σκέψη: να προφτάξει, να βοηθήσει το χτυπημένο.

- Θε μου, μурμουρίσε, λυπήσου τον, λυπήσου με. Άφησέ τον να ζήσει.

Έφταξε στη ρεματιά, σίμωσε το χτυπημένο. Τον άγγιξε· ήτανε ζεστός.

Άπλωσε τα χέρια, τα πέρασε με προσοχή κάτω από το πληγωμένο κορμί, τ'αγκάλιασε ολόγυρά του, τον έσυρε απάνω του και τον κράτησε έτσι σφιχτά. Χτύπαγε η καρδιά βουτημένη στην αγωνία. Τρυφεράδα και πόνος, αγάπη και φροντίδα, όλα τούτα μαζί τότε συνεπήραν.

Σιγά, προσεχτικά, τον έφερε ίσαμε τη γουρνίτσα και τον ακούμπησε απάνω στο γρασίδι· πήρε το νερό, που με λαχτάρα κατέβηκε να πιει, και του 'βρεξε τα μαλλιά, του καθάρισε το νεανικό, ωραίο πρόσωπο, του 'σβησε το λεπτό ματωμένο αυλάκι που 'χε στεγνώσει εκεί στην αριστερή μεριά του στομάτου. Του πήρε το χέρι, το άπλωσε απάνω στην ανοιχτή δική του παλάμη και το απαλοχάιδευε.

- Αδερφέ μου, του 'λεγε γλυκά, τρυφερά, αδερφέ μου, συχώρα με· και τα δάκρυα τρέχαν καυτά.

Η νύχτα κατέβηκε ολούθες και απλωμένο σκοτάδι τούς τύλιξε.

- Καλέ μου, πονεμένη μου αδερφέ, μурμουρίσε ο νέος στρατιώτης συντριμμένος. Συχώρα με, καλέ μου, δεν το 'θελα· δεν είμαι φονιάς, σου τ'ορκίζομαι, δεν είμαι φονιάς. Να, μια στιγμή μονάχα ξέχασα πως είμαι άνθρωπος, ξέχασα πως είσαι άνθρωπος, αδερφός μου. Πως μάνα και σένα σε περιμένει στο φτωχικό της: μάνα και πατέρας κι αδέρφια. Ξέχασα, γιατί αυτοί οι κακούργοι θέλανε να με κάνουν να ξεχάσω.

Θυμήθηκε τα λόγια που τους μάθαιναν κι έστρεψε πέρα το βλέμμα ανταριασμένο και άγριο μες στο σκοτάδι. Ύστερα τότε συνεπήρε πάλι ο πόνος. Απαλοχάιδευε το χέρι του χτυπημένου και τα δάκρυα ξεχειλίζαν και το μούσκειαν.

Όμως ο άλλος πια δεν άκουγε· μήδ'ένιωθε. Η ψυχή του είχε πετάξει και το τυραγνισμένο κορμί άρχισε να σκεβρώνει.* Το σκοτάδι πύκνωσε πιότερο και σκέπασε τους δυο ανθρώπους: φονιά και θύμα, που στέκονταν πλάι πλάι και που ο ένας

απαλοχάιδευε το χέρι του άλλου και του μουρμούριζε λόγια αγάπης και πόνου, σα να 'τανε φίλοι παλιοί, σα να 'τανε αδέρφια. Λόγια αγάπης που ο άλλος πια δεν άκουγε.

Γ. Μαγκλής, *Δεν υπάρχουν αμαρτωλοί*, Δίρφος

* **σύναυγα**: ξημερώματα * **είχε σημάνει**: είχε εντοπίσει * **γουρνίτσα**: μικρή πηγή * **μέρεψε**: ημέρωσε * **να τελέψει**: να τελειώσει * **ξαρμάτωτος**: χωρίς όπλα * **κάψα**: ζέστη * **να κριματιστείς**: να αμαρτήσεις * **να σκεβρώνει**: να κυρτώνει

Το ποτάμι

Η διαταγή ήτανε ξεκάθαρη: Απαγορεύεται το μπάνιο στο ποτάμι, ακόμα και να πλησιάζει κανένας σε απόσταση λιγότερο από διακόσια μέτρα. Δε χώραγε λοιπόν καμιά παρανόηση. Όποιος την παρέβαινε τη διαταγή, θα πέρναγε στρατοδικείο.

Τους τη διάβασε τις προάλλες ο ίδιος ο ταγματάρχης. Διέταξε γενική συγκέντρωση, όλο το τάγμα, και τους διάβασε. Διαταγή της Μεραρχίας! Δεν ήτανε παίξε γέλασε.

Είχανε κάπου τρεις βδομάδες που είχαν αράξει δώθε από το ποτάμι. Κείθε από το ποτάμι ήταν ο εχθρός, οι Άλλοι όπως τους λέγανε πολλοί.

Τρεις βδομάδες απραξία. Σίγουρα δε θα βάσταγε πολύ τούτη η κατάσταση, για την ώρα όμως επικρατούσε ησυχία.

Και στις δυο όχθες του ποταμού, σε μεγάλο βάθος, ήτανε δάσος. Πυκνό δάσος. Μες στο δάσος είχανε στρατοπεδεύσει και οι μεν και οι δε.

Οι πληροφορίες τους ήτανε πως οι Άλλοι είχανε δυο τάγματα εκεί. Ωστόσο, δεν επιχειρούσαν επίθεση, ποιος ξέρει τι λογαριάζανε να κάνουν. Στο μεταξύ, τα φυλάκια, και από τις δυο μεριές, ήταν εδώ κι εκεί κρυμμένα στο δάσος, έτοιμα για παν ενδεχόμενο.

Τρεις βδομάδες! Πώς είχανε περάσει τρεις βδομάδες! Δε θυμόντουσαν σ' αυτόν τον πόλεμο, που είχε αρχίσει εδώ και δυόμισι χρόνια περίπου, άλλο τέτοιο διάλειμμα σαν και τούτο.

Όταν φτάσανε στο ποτάμι, έκανε ακόμα κρύο. Εδώ και μερικές μέρες, ο καιρός είχε στρώσει. Άνοιξη πια!

Ο πρώτος που γλίστρησε κατά το ποτάμι ήτανε λοχίας. Γλίστρησε ένα πρωινό και βούτηξε. Λίγο αργότερα, σύρθηκε ως τους δικούς του, με δυο σφαίρες στο πλευρό. Δεν έζησε πολλές ώρες.

Την άλλη μέρα, δυο φαντάροι τραβήξανε για κει. Δεν τους ξαναείδε πια κανένας. Ακούσανε μονάχα πολυβολισμούς, και ύστερα σιωπή.

Τότε βγήκε η διαταγή της Μεραρχίας.

Ήτανε ωστόσο μεγάλος πειρασμός το ποτάμι. Τ' ακούγανε που κυλούσε τα νερά του και το λαχταρούσανε. Αυτά τα δυόμισι χρόνια, τους είχε φάει η βρώμα. Είχανε ξεσυνηθίσει ένα σωρό χαρές. Και να, τώρα, που είχε βρεθεί στο δρόμο τους αυτό το ποτάμι. Αλλά η διαταγή της Μεραρχίας...

— Στο διάολο η διαταγή της Μεραρχίας! είπε μέσ' από τα δόντια του κείνη τη νύχτα.

Γύριζε και ξαναγύριζε και ησυχία δεν είχε. Το ποτάμι ακουγότανε πέρα και δεν τον άφηνε να ησυχάσει.

Θα πήγαινε την άλλη μέρα, θα πήγαινε οπωσδήποτε. Στο διάολο η διαταγή της Μεραρχίας!

Οι άλλοι φαντάροι κοιμόντουσαν. Τέλος τον πήρε κι αυτόν ο ύπνος. Είδε ένα όνειρο, έναν εφιάλτη. Στην αρχή, το είδε όπως ήτανε: ποτάμι. Ήτανε μπροστά του αυτό το ποτάμι και τον περίμενε. Κι αυτός, γυμνός στην όχθη, δεν έπεφτε μέσα. Σα να τον βάσταγε ένα αόρατο χέρι (...)

Ξύπνησε βαλαντωμένος· δεν είχε ακόμα φέξει...

Φτάνοντας στην όχθη, στάθηκε και το κοίταζε. Το ποτάμι! Όστε υπήρχε λουπόν αυτό το ποτάμι; Όρες ώρες, συλλογιζότανε μήπως δεν υπήρχε στ' αλήθεια. Μήπως ήτανε μια φαντασία τους, μια ομαδική ψευδαίσθηση.

Είχε βρει μια ευκαιρία και τράβηξε κατά το ποτάμι. Το πρωινό ήτανε θαύμα! Αν ήτανε τυχερός και δεν τον παίρνανε μυρουδιά... Να πρόφτανε μονάχα να βουτήξει στο ποτάμι, να μπει στα νερά του, τα παρακάτω δεν τον νοιάζανε.

Σ' ένα δέντρο, στην όχθη, άφησε τα ρούχα του, και όρθιο πάνω στον κορμό, το τουφέκι του. Έριξε δυο τελευταίες ματιές, μια πίσω του, μην ήτανε κανένας από τους δικούς του, και μια στην αντίπερα όχθη, μην ήτανε κανένας από τους Άλλους. Και μπήκε στο νερό.

Από τη στιγμή που το σώμα του, ολόγυμνο, μπήκε στο νερό, τούτο το σώμα που δυόμισι χρόνια βασανιζότανε, που δυο τραύματα το είχανε ως τώρα σημαδέψει, από τη στιγμή αυτή ένωσε άλλος άνθρωπος. Σα να πέρασε ένα χέρι μ' ένα σφουγγάρι μέσα του και να τα 'σβησε αυτά τα δυόμισι χρόνια.

Κολυμπούσε πότε μπρούμυτα, πότε ανάσκελα. Αφηνότανε να τον πηγαίνει το ρεύμα. Έκανε και μακροβούτια...

Ήταν ένα παιδί τώρα αυτός ο φαντάρος, που δεν ήταν παρά εικοσιτριώ χρονώ κι όμως τα δυόμισι τελευταία χρόνια είχαν αφήσει βαθιά ίχνη μέσα του.

Δεξιά κι αριστερά, και στις δυο όχθες, φτερουγίζανε πουλιά, τον χαιρετούσανε περνώντας πότε πότε από πάνω του.

Μπροστά του, πήγαινε τώρα ένα κλαδί που το έσερνε το ρεύμα. Βάλθηκε να το φτάσει μ' ένα μονάχα μακροβούτι. Και το κατάφερε. Βγήκε από το νερό ακριβώς δίπλα στο κλαδί. Ένωσε μια χαρά! Αλλά την ίδια στιγμή είδε ένα κεφάλι μπροστά του, κάπου τριάντα μέτρα μακριά.

Σταμάτησε και προσπάθησε να δει καλύτερα.

Και εκείνος που κολυμπούσε εκεί τον είχε δει, είχε σταματήσει κι αυτός. Κοιτάζονταν.

Ξανάγινε αμέσως αυτός που ήτανε και πρωύτερα: ένας φαντάρος που είχε κιόλας δυόμισι χρόνια πόλεμο, που είχε έναν πολεμικό σταυρό, που είχε αφήσει το τουφέκι του στο δέντρο.

Δεν μπορούσε να καταλάβει αν αυτός αντίκρου του ήτανε από τους δικούς του ή από τους Άλλους. Πώς να το καταλάβει; Ένα κεφάλι έβλεπε μονάχα. Μπορούσε να 'ναι ένας από τους δικούς του. Μπορούσε να 'ναι ένας από τους Άλλους.

Για μερικά λεπτά, και οι δυο τους στέκονταν ακίνητοι στα νερά. Τη σιωπή διέκοψε ένα φτάρνισμα. Ήταν αυτός που φταρνίστηκε, και κατά τη συνήθειά του βλαστήμησε δυνατά. Τότε εκείνος αντίκρου του άρχισε να κολυμπάει γρήγορα προς την αντίπερα όχθη. Κι αυτός όμως δεν έχασε καιρό. Κολύμπησε προς την όχθη του μ' όλη του τη δύναμη. Βγήκε πρώτος. Έτρεξε στο δέντρο που είχε αφήσει το τουφέκι

του, το άρπαξε. Ο Άλλος, ό,τι έβγαινε από το νερό. Έτρεχε τώρα κι εκείνος να πάρει το τουφέκι του.

Σήκωσε το τουφέκι του αυτός, σημάδεψε. Του ήτανε πάρα πολύ εύκολο να του φυτέψει μια σφαίρα στο κεφάλι. Ο Άλλος ήτανε σπουδαίος στόχος έτσι καθώς έτρεχε ολόγυμνος, κάπου είκοσι μέτρα μονάχα μακριά.

Όχι, δεν τράβηξε τη σκανδάλη. Ο Άλλος ήταν εκεί, γυμνός όπως είχε έρθει στον κόσμο. Κι αυτός ήταν εδώ, γυμνός όπως είχε έρθει στον κόσμο.

Δεν μπορούσε να τραβήξει. Ήτανε και οι δυο γυμνοί. Δυο άνθρωποι γυμνοί. Γυμνοί από ρούχα. Γυμνοί από ονόματα. Γυμνοί από εθνικότητα. Γυμνοί από τον χακί εαυτό τους.

Δεν μπορούσε να τραβήξει. Το ποτάμι δεν τους χώριζε τώρα, αντίθετα τους ένωνε.

Δεν μπορούσε να τραβήξει. Ο Άλλος είχε γίνει ένας άλλος άνθρωπος τώρα, χωρίς άλφα κεφαλαίο, τίποτα λιγότερο, τίποτα περισσότερο.

Χαμήλωσε το τουφέκι του. Χαμήλωσε το κεφάλι του. Και δεν είδε τίποτα ως το τέλος, πρόφτασε να δει μονάχα κάτι πουλιά που φτερουγίσανε τρομαγμένα σαν έπεσε από την αντικρινή όχθη η τουφεκιά, κι αυτός, γονάτισε πρώτα, ύστερα έπεσε με το πρόσωπο στο χώμα.

Αντώνης Σαμαράκης, «Το ποτάμι», ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΕΛΠΙΣ

2. Αναζητήστε βιβλία για τον Α΄ και Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και για τη Μικρασιατική καταστροφή. Διαβάστε ένα από αυτά που σας κέντρισε το ενδιαφέρον και στη συνέχεια γράψτε μία βιβλιοκριτική, που θα την παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας.

2) Διαθεματική προσέγγιση (με δραματική και επική ποίηση)

1. Διασκευάστε και δραματοποιήστε ένα απόσπασμα από την Ελένη του Ευριπίδη ή από την Ιλιάδα του Ομήρου. Πώς φαντάζεστε τη σκευή των ηθοποιών και τα σκηνικά της παράστασης;

3) Δημιουργική γραφή

Να γράψουν κείμενα δημιουργικής γραφής (ποίημα, διήγημα, γράμμα, ημερολόγιο, θεατρικό σκετς, ομιλία, άρθρο, συνέντευξη κ.ά.) με θέμα τον πόλεμο ή την ειρήνη. **Ατομική δραστηριότητα**

1. Διαβάστε τα παρακάτω γράμματα από το αλβανικό μέτωπο.

<http://www.kathimerini.gr/789735/article/epikairothta/ellada/me-8aros-kai-ypomonh-apo-to-alvaniko-metwpo>

<https://www.neakriti.gr/article/kriti/irakleio/1361668/to-epos-toy-40-grammata-kritwn-apo-to-metwpo-tis-albanias/>

Στη συνέχεια ακούστε:

α. "Γράμμα απ' το Μέτωπο"- (Μουσική: Γιώργος Κατσαρός Στίχοι: Πυθαγόρας)

Γράμμα από το Μέτωπο. 30 Οκτωβρίου 1940. Αγαπημένη μου, μέσ' το Καλπάκι σ' ένα ρέμα κουρνιασαν οι στρατιώτες, βουτώ τη λόγχη μου στο αίμα, δέξου τις λέξεις μου τις πρώτες. Είναι οι λέξεις μετρημένες, σαν τις στιγμές μου εδώ πάνω κι' είναι οι σκέψεις μου δοσμένες ως την στιγμή που θα πεθάνω. Αχ, τι να σου γράψω αγαπημένη; Εδώ συμβαίνουνε πολλά... Γύρω μου, δέκα σκοτωμένοι αλλά, είμαι καλά... Είμαι καλά... Ό,τι να γράψω δε μου φτάνει, τα λίγα εδώ είναι πολλά. Κι' αν μάθεις πως έχω πεθάνει... Είμαι καλά... Είμαι καλά... Μα, να... Επίθεση αρχίζει πάλι... Νομίζω πως σου τα 'πα όλα. Τώρα είναι η στιγμή πολύ μεγάλη, τώρα μιλούν τα πολυβόλα.

β. Η πορεία προς το μέτωπο (Άξιον εστί - Οδυσσέας Ελύτης)

... Νύχτα πάνω στη νύχτα βαδίζαμε ασταμάτητα, ένας πίσω απ' τον άλλο, ίδια τυφλοί. Με κόπο ξεκολλώντας το ποδάρι από τη λάσπη, όπου, φορές, εκαταβούλιαζε ίσαμε το γόνατο. Επειδή το πιο συχνά ψιχάλιζε στους δρόμους έξω, καθώς μες στην ψυχή μας. Και τις λίγες φορές όπου κάναμε στάση να ξεκουραστούμε, μήτε που αλλάζαμε κουβέντα, μονάχα σοβαροί και αμίλητοι, φέγγοντας μ' ένα μικρό δαδί, μία μία εμοιραζόμασταν τη σταφίδα. Ή φορές πάλι, αν ήταν βολετό, λύναμε βιαστικά τα ρούχα και ξυνόμασταν με λύσσα ώρες πολλές, όσο να τρέξουν τα αίματα. Τι μας είχε ανέβει η ψείρα ως το λαιμό, κι ήταν αυτό πιο κι απ' την κούραση ανυπόφερτο. Τέλος, κάποτε ακουγότανε στα σκοτεινά η σφυρίχτρα, σημάδι ότι κινούσαμε, και πάλι σαν τα ζα τραβούσαμε μπροστά να κερδίσουμε δρόμο, πριχού ξημερώσει και μας βάλουνε στόχο τ' αεροπλάνα. Επειδή ο Θεός δεν κάτεχε από στόχους ή τέτοια, κι όπως το 'χε συνήθειο του, στην ίδια πάντοτε ώρα ξημέρωνε το φως...

**γ. Διαβάστε το ποίημα του Νικηφόρου Βρεττάκου,
«Ένας στρατιώτης μουρμουρίζει στο αλβανικό μέτωπο»**

Ποιος θα μας φέρει λίγον ύπνο εδώ που βρισκόμαστε;
Θα μπορούσαμε τότες τουλάχιστο
να ιδούμε πως έρχεται τάχατε η μάνα μας
βαστάζοντας στη μασχάλη της ένα σεντόνι λουλακιασμένο
με μια ποδιά ζεστασιά και κατηφέδες από το σπίτι μας.
Ένα φθαρμένο μονόγραμμα στην άκρη του μαντηλιού: ένας κόσμος χαμένος.

Τριγυρίζουμε πάνω στο χιόνι με τις χλαίνες κοκκαλιασμένες.
Ποτέ δεν βγήκε ο ήλιος σωστός απ' τα υψώματα του Μοράβα,
ποτέ δεν έδυσε ο ήλιος αλάβωτος απ' τ' αρπάγια της Τρεμπεσίνας.
Τρεκλίζω στον άνεμο χωρίς άλλο ρούχο,
διπλωμένος με το ντουφέκι μου, παγωμένος και ασταθής.

(Σαν ήμουν μικρός καθρεφτιζόμουν στα ρυάκια της πατρίδας μου
δεν ήμουν πλασμένος για τον πόλεμο).

Δε θα μου πήγαινε αυτή η προσβολή περασμένη υπό μάλης,
δε θα μου πήγαινε αυτό το ντουφέκι αν δεν ήσουν εσύ,
γλυκό χώμα που νιώθεις σαν άνθρωπος,
αν δεν ήτανε πίσω μας λίκνα και τάφοι που μουρμουρίζουν
αν δεν ήτανε άνθρωποι κι αν δεν ήταν βουνά με περήφανα
μέτωπα, κομμένα θαρρείς απ' το χέρι του θεού
να ταιριάζουν στον τόπο, στο φως και το πνεύμα του.

Η νύχτα μάς βελονιάζει τα κόκκαλα μέσα στ' αμπριά· εκεί μέσα
μεταφέραμε τα φιλικά μας πρόσωπα και τ' ασπαζόμαστε
μεταφέραμε το σπίτι και την εκκλησιά του χωριού μας
το κλουβί στο παράθυρο, τα μάτια των κοριτσιών,
το φράχτη του κήπου μας, όλα τα σύνορά μας,
την Παναγία με το γαρούφαλο, ασίκισσα,
που μας σκεπάζει τα πόδια πριν απ' το χιόνι,
που μας διπλώνει στη μπόλια της πριν απ' το θάνατο.

Μα ό,τι κι αν γίνει εμείς θα επιζήσουμε.
Άνθρωποι κατοικούν μες στο πνεύμα της Ελευθερίας αμέτρητοι,
Άνθρωποι όμορφοι μες στη θυσία τους, Άνθρωποι.
Το ότι πεθάναν, δεν σημαίνει πως έπαψαν να υπάρχουν εκεί,
με τις λύπες, τα δάκρυα και τις κουβέντες τους.
Ο ήλιος σας θα 'ναι ακριβά πληρωμένος.
Αν τυχόν δεν γυρίσω, ας είστε καλά,
σκεφτείτε για λίγο πόσο μου στοίχισε.

(Σαν ήμουν μικρός καθρεφτιζόμουν στα ρυάκια της πατρίδας μου
δεν ήμουν πλασμένος για τον πόλεμο).

[πηγή: Νικηφόρος Βρεττάκος, *Τα ποιήματα*, τόμος πρώτος. Με ένα σχέδιο του Επαμεινώνδα Λιώκη, Τρία φύλλα, Αθήνα 1981, σ. 118-119]

δ. Ακούστε επίσης το τραγούδι [«Θα 'ταν 12 του Μάρτη»](#)

Στίχοι: Μιχάλης Μπουρμπούλης Μουσική: Σταύρος Κουγιουμτζής Ερμηνεία: Χ. Αλεξίου

Θα 'ταν 12 του Μάρτη,
μεσημέρι Κυριακής,
τότε που 'φευγες στρατιώτης
μ' ένα τρένο της γραμμής.

Τρίτη θέση σε βαγόνι,
μες στο κρύο και στο χιόνι.

Μάρτης στη Θεσσαλονίκη,
καλοκαίρι στο Ντεπό
Τα τραγούδια σου θυμάμαι,
τα τραγούδια που αγαπώ.

Και στην άκρη ξεχασμένη,
μια ζωή σε περιμένει.

Τον Απρίλη αρρωσταίνεις
και το Μάη δε μιλάς.
Μου 'γραψες δυο λέξεις μόνο,
πως ακόμα μ' αγαπάς.

Μ' αγαπάς και με θυμάσαι,
μες στο χιόνι που κοιμάσαι.

2. Είστε πολεμιστής. Γράψτε ένα **γράμμα στους δικούς σας ή **ένα ποίημα** για την καθημερινότητά σας στο μέτωπο του πολέμου.**

3. Είσαι ο στρατιώτης και γράφεις **γράμμα** στην αγαπημένη σου. Είσαι η αγαπημένη του στρατιώτη και του γράφεις **γράμμα**.

4. Επισκεφτείτε το ελληνικό τμήμα της [Διεθνούς Αμνηστίας](#). Αναλαμβάνετε να συντάξετε μία **επιστολή** στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Μαραθωνίου Γραμμάτων για την προάσπιση των δικαιωμάτων των προσφύγων και των μεταναστών σε όλο τον κόσμο.

5. Να **διηγηθείτε** την ιστορία του Πάνου και του Ναπολιτάνου, αφού ακούσετε το τραγούδι [«Ο Ναπολιτάνος»](#) . Φανταστείτε τη ζωή τους πριν από τον πόλεμο στα χωριά τους, πώς δέχτηκαν την είδηση του πολέμου, πώς έφτασαν στο φονικό.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

- 4) **Οπτικοποίηση εικαστική** Να αποδώσουν με **σκίτσα** το ποίημα του Γ. Ρίτσου [«Ειρήνη»](#). Στο εργαστήριο Πληροφορικής να παρουσιάσουν το ποίημα σε FlippingBook ή issuu.
- 5) **Παρουσίαση σε ppt (πίνακες και φωτογραφίες) 1.** Να αντιπαραβάλλουν **πίνακες** με απεικονίσεις σε περίοδο πολέμου με **φωτογραφίες**, που θα αναφέρονται σε ανάλογο θέμα σε περίοδο ειρήνης.

2. Αφού παρατηρήσετε τους **πίνακες**, που ακολουθούν, να γράψετε ποια στοιχεία των παρακάτω ζωγράφων θεωρείτε ευρηματικά. Στη συνέχεια σχολιάστε τα εικαστικά έργα.

Γουέρνικα του Πάμπλο Πικάσο

Το πρόσωπο του πολέμου του Σαλβαντόρ Νταλί

Πόλεμος του Μαρκ Σαγκάλ

Η αποθέωση του πολέμου του Βασίλι Βερεστάγκιν

Pablo Picasso, Γκερνίκα, 1937. Εθνικό Μουσείο Τέχνης Βασίλισσα Σοφία, Μαδρίτη.

Salvador Dalí, Το πρόσωπο του πολέμου (1940). Μουσείο Μπντμανς Βαν Μπόινγκεν, Ρότερνταμ.

Marc Chagall, Πόλεμος. Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης, Ζυρίχη.

Vasily Vereshchagin, Η αποθέωση του πολέμου (1871). Πινακοθήκη Τσετσιακόφ, Μόσχα.

6) **Γελοιογραφία** Να μελετήσουν γελοιογραφίες με αντιπολεμικό μήνυμα σύγχρονες και παλαιότερες και να τις σχολιάσουν.

7) **Κόμικς 1.** Να μελετήσουν τη σελίδα που δίνεται από το βιβλίο *Σκέπτομαι κι ας μην υπάρχω* του Αρκά και να αναπτύξουν σε 100 περίπου λέξεις τον προβληματισμό της πρώτης εικόνας του σκίτσου. **Ατομική δραστηριότητα**

Α

2. Η ιστορία καρέ-καρέ. Επισκεφτείτε το <https://www.pixton.com/gr/> και δημιουργήστε κόμικς με την αγαπημένη σας σκηνή από το διήγημα *Γιατί;* του Γιάννη Μαγκλή. Εναλλακτικά: Αφηγηθείτε με **κόμικ** ολόκληρη την ιστορία.

ΘΕΑΤΡΟ

- 8) **Δραματοποίηση – Ηχογράφηση** Να δραματοποιήσουν το διήγημα «*Γιατί;*» και να το ηχογραφήσουν.
- 9) **A. ΖΑΚ ΠΡΕΒΕΡ [JACQUES PRÉVERT (1900-1977)], Οικογενειακό (1946)**

Η μητέρα πλέκει
ο γιος πολεμά
κι η μητέρα το βρίσκει φυσικό
κι ο πατέρας τι κάνει ο πατέρας;
Τις δουλειές του κοιτάζει ο πατέρας
πλέκει η γυναίκα του
πολεμά ο γιος του
αυτός τις δουλειές του
και τα βρίσκει φυσικά όλ' αυτά ο πατέρας
κι ο γιος κι ο γιος
τι βρίσκει ο γιος;
Δε βρίσκει τίποτε απολύτως τίποτε δε βρίσκει ο γιος
ο γιος
η μητέρα του πλέκει ο πατέρας του τις δουλειές του αυτός τον πόλεμο
όταν θα τελειώσει ο πόλεμος
θα κάνει δουλειές με τον πατέρα του
ο πόλεμος δεν τελειώνει η μητέρα πλέκει πλέκει πλέκει
ο πατέρας συνεχίζει τις δουλειές του
ο γιος σκοτώθηκε δε συνεχίζει τίποτα πια
πατέρας και μητέρα παν στο κοιμητήριο
και το βρίσκουν αυτό φυσικό πατέρας και μητέρα
η ζωή συνεχίζει τη ζωή με το πλέξιμο τον πόλεμο τις δουλειές
τις υποθέσεις τις δουλειές τις υποθέσεις
τη ζωή με το νεκροταφείο

Β. «Κανένας δεν είναι τόσο ανόητος που να προτιμάει τον πόλεμο απ' την ειρήνη. Γιατί στον καιρό της ειρήνης τα παιδιά θάβουν τους γονείς τους, ενώ αντίθετα στον καιρό του πολέμου οι γονείς θάβουν τα παιδιά τους.

Ηρόδοτος

1. Ο πόλεμος τελειώνει και ένας αγνοούμενος – αιχμάλωτος γιος επιστρέφει στην οικογένειά του. **Γράψτε μία σκηνή** για την επανένωση της οικογένειας και **δραματοποιήστε** τη λαμβάνοντας αφορμή από το παραπάνω ποίημα και ρητό.

ΜΟΥΣΙΚΗ

- 10) **Μουσικό αφιέρωμα 1.** Να ερμηνεύσουν με τη συνοδεία μουσικών οργάνων και της χορωδίας του σχολείου **αντιπολεμικά τραγούδια** και αντιπολεμικά μελοποιημένα ποιήματα.

2. Βρείτε **τραγούδια** και **ποιήματα** με αντιπολεμικό περιεχόμενο. Αναρτήστε τα σε πίνακες (ταμπλό), για να πλαισιώσουν την αντιπολεμική εκδήλωση.

ΜΟΥΣΙΚΗ – ΧΟΡΟΣ

- 11) **Μουσική (πιάνο) – Χορός** Ερμηνεία στο **πιάνο** του τραγουδιού **«Ο Ναπολιτάνος»** και **χασάπικος χορός**.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

- 12) **Κινηματογράφος** Αφού παρακολουθήσουν την αντιπολεμική **ταινία «Ουρανός»** να συγκρίνουν σκηνές της ταινίας με το διήγημα **«Γιατί;»** και να γράψουν ομοιότητες.

- 13) **Ταινία μικρού μήκους** Να δημιουργήσουν **ταινία μικρού μήκους** με την ηχογράφηση της προηγούμενης δραστηριότητας. Η ταινία θα ξεκινήσει με το τραγούδι του Κ. Χατζή «Στρατιώτη γύρνα πίσω», θα ακολουθήσει η δραματοποιημένη αφήγηση και το βίντεο θα δημιουργηθεί με αποσπάσματα από την ταινία «Ουρανός». **Ομαδική δραστηριότητα** βασισμένη σε μια αντιπολεμική μπαλάντα, ένα αντιπολεμικό διήγημα και μία αντιπολεμική ταινία.

ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΠΕ

- 14) **Ψηφιακή αφίσα** Να δημιουργήσουν την **αφίσα** για την αντιπολεμική εκδήλωση του σχολείου.

15) Βίντεο

1. Διαβάστε τα παρακάτω ρητά σχετικά με τον πόλεμο. Επιλέξτε ένα και γράψτε ελεύθερα τις σκέψεις σας. Στη συνέχεια επενδύστε μουσικά το κείμενό σας. Δημιουργήστε ένα **βίντεο** με το υλικό σας.

1. Ο πόλεμος είναι πόλεμος ανθρώπων. Η ειρήνη είναι πόλεμος ιδεών.

Β. Ουγκώ

2. Είναι ευκολότερο να οδηγείς ανθρώπους στη μάχη, διεγείροντας το πάθος τους, από το να τους συγκρατείς και να τους καθοδηγείς στον επίμονο μόχθο της ειρήνης.

Αντρέ Ζιντ

3. Ο πόλεμος δεν είναι περιπέτεια. Είναι αρρώστια. Είναι σαν τον τύφο.

Αντουάν ντε Σαιν-Εξπερύ

4. Οι στρατιώτες είναι η τροφή των κανονιών.

Ναπολέον Βοναπάρτης

5. Ο πόλεμος είναι η πιο σκοτεινή αχρειότητα για την οποία είναι ικανή η ανθρώπινη φύση.

Έρασμος

6. Τους ανθρώπους που ζουν ειρηνικά, δεν τους ξυπνούν οι σάλπιγγες, αλλά τα κοκόρια.

Νικίας

7. Ένας μεγάλος πόλεμος αφήνει μια χώρα με τρεις στρατούς: έναν στρατό αναπήρων, έναν στρατό πενθούντων και έναν στρατό κλεφτών.

Ανώνυμος Γερμανός

8. Δεν μπορείς να πεις ότι ο πόλεμος δεν προοδεύει. Σε κάθε πόλεμο σε σκοτώνουν με καινούριους τρόπους.

Γουίλ Ρότζερς

9. «Η ειρήνη δίνει ψωμί στον γεωργό, ακόμα κι αν βρίσκεται ανάμεσα στα βράχια, αντίθετα ο πόλεμος του φέρνει δυστυχία κι αν ακόμα βρίσκεται στον πιο πλούσιο κάμπο.»

Μένανδρος

10. Ο πόλεμος δεν κάνει τα αγόρια άντρες, κάνει τους άντρες νεκρούς.

Κεν Γκιλέσπι

11. Ο νόμος μένει βουβός κατά τη διάρκεια του πολέμου.

Κικέρων

12. Οι νέοι που σκοτώθηκαν στον πόλεμο, είναι σαν αφαιρούμενη από τον χρόνο άνοιξη.

Περικλής

16) Ψηφιακή αφήγηση – προφορικές μαρτυρίες

1. Παρακολουθήστε τα παρακάτω βίντεο τεσσάρων προσφύγων από τη Συρία στο μακρύ ταξίδι τους προς την Ελλάδα. Υποθέστε πως είστε πρόσφυγες. Διηγηθείτε την περιπέτειά σας μέχρι να φτάσετε στον προορισμό σας. Παρουσιάστε την περιπέτειά σας με την εκδοχή ενός **διηγήματος**, ενός **ποιήματος** ή **κόμικ**.
[Η ιστορία της Νασρίν από τη Συρία](#)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

- **Αρκάς** (2005), *Η ζωή μετά. Σκέπτομαι κι ας μην υπάρχω*. Αθήνα: γραμματα.
- **Βρεττάκος, Νικηφόρος** (1999), *τά ποιήματα*, τ.1. Αθήνα: ΤΡΙΑ ΦΥΛΛΑ
- **Γαραντούδης, Ευριπίδης, Χατζηδημητρίου, Σοφία και Μέντη, Θεοδώρα** (2007), *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ*, ΒΙΒΛΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- [ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ Νεοελληνικής Λογοτεχνίας για το Γυμνάσιο](#)
- **Δερβενιώτης, Σπύρος** (2018), *ΠΟΛΕΜΟΣ Α.Ε.*, Λέσχη Ελλήνων Γελοιογράφων. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.
- **Ελύτης, Οδυσσέας** (2011), *Το Άξιον εστί*. Αθήνα: Ίκαρος.
- **Frank H., Otto και Pressler, Mirjiam** (επιμ.) (2015), *Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ*. Αθήνα: ΠΑΤΑΚΗ.
- **Μαγκλής, Γιάννης** (1956), «Γιατί;», *ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΑΑΡΤΩΛΟΙ*, σ. 89-92. Αθήνα: ΔΙΡΦΟΣ.
- **Μπίον, Τζον και Τζέφερς, Όλιβερ** (2018), *Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα*. Αθήνα: ΨΥΧΟΓΙΟΣ.
- **Μυριβήλης, Στρατής** (2014), *Η ζωή εν τάφω*. Αθήνα: βιβλιοπωλείον της Εστίας.
- **Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Γυμνάσιο για το σχολικό έτος 2017 – 2018** Σχετ.: Το με αρ. πρωτ. εισ. ΥΠ.Π.Ε.Θ. 154689/18-09-2017 έγγραφο.
- **Παπανδρέου, Ζέτα** (2018), *Τραυματική μνήμη και Δημόσια Ιστορία: Δίστομο 1944-2018*. Αθήνα: Ταξιδευτής.
- **Prenért, Jacques** (2000), «Οικογενειακό», *Κουβέντες*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- [ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ & ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ \(2011\)](#)
- **Ρεμάρκ, Έριχ Μαρία** (2014), *Ουδέν νεώτερον από το δυτικόν μέτωπον*. Αθήνα: ΜΙΝΩΑΣ.
- **Ρίτσος, Γιάννης** (1961), *Ποιήματα 1930-1960*, τ. Β' σ. 173-175. Αθήνα: ΚΕΔΡΟΣ.
- **Σαμαράκης, Αντώνης** (2013), «Το ποτάμι», *ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΕΛΠΙΣ* Διηγήματα, σ.23-28. Αθήνα: ΨΥΧΟΓΙΟΣ.
- **Φόλμαν, Άρι και Πολόνσκι, Νταβίντ** (2017), *Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ Graphic Diary*. Αθήνα: ΠΑΤΑΚΗ.

Δεν μπορείς να πεις ότι ο πολιτισμός δεν προοδεύει.
Σε κάθε πόλεμο σε βκοτώνουν με καινούριους τρόπους.

WILL ROGERS